

SCANPIX

JÜRI ALLIK

PSÜHHOLOOG

- Erinevalt füüsikast pole psühholoogia isegi ligilähedale jõudnud oma standardteooriale. Õigupoolest on psühholoogias väga vähe teooriaid muidugi tingimusel, et me ei nimeta kõiki põnevaid jutustusi teooriaks. Fundamentaalse psühholoogia seaduse pakkus välja hoopis majandusteadlasena tuntud John Maynard Keynes juba 1936. aastal: sissetulekute kasvades suureneb ka tarbimine, kuid alati sissetulekutest vähem.

Muidugi on viimase 50 aastaga – täpselt nii kaua, kui Horisont on Eesti rahvast harinud – psühholoogias mõndagi juhtunud. Üks kõige olulisemaid avastusi on kindlasti see, et vasaku ja parema aju poolega seostuv teadvus on väga erinev. Selle avastuse tegi noor psühholoog Michael Gazzaniga teise psühholoogi Roger Sperry laboris, kes selle eest ka 1981. aastal Nobeli preemia sai. Selle avastuse tegemiseks oli vaja lisaks uudishimule ka kirurgi skalpelli, mis lõikas läbi ajupooli ühendavad närvikiud.

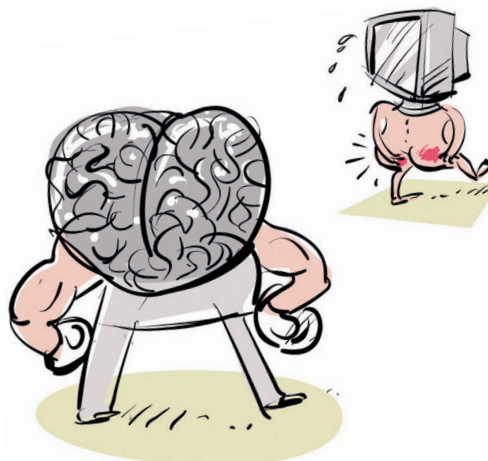
Kindlasti väärib esiletõstmist ka avastus, millel on Eesti juured. Endel Tulvingul ei läinud skalpelli vaja – piisas paberist ja pliiatsist –, näitamaks, et inimese autobiograafiline (episoodiline) mälu on sõltumatu semantilisest mälust. Inimene teab väga hästi korrutustabelit ja oskab mängida malet, kuid ei suuda mäletada mitte ühtegi malemängu korda, isegi kui sellest on vaid kaks minutit möödas. See, et meil on mitut sorti mälusid, oli väga suur üllatus ja on seda veel praegugi.

- **Kas inimese iseloomuomadusi on võimalik tulevikus geneetiliste „korrekturedega“ mõjutada?**

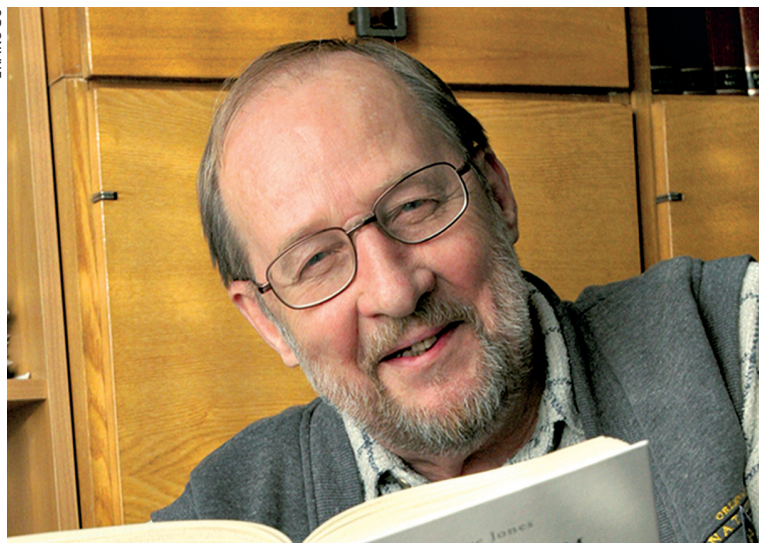
Ma ei tea midagi, mis sellise „korrektuuri“ võimaluse põhimõtteliselt välistaks. Iseloomu (psühholoogid eelistanud kõnelda isiksuse seadumustest) saame peamiselt geenidega oma vanematelt. Vastupidiselt levinud arvamusele ei saa kasvatus või hoolsa harjutamisega muuta

sed, kas inimene kaldub tundma negatiivseid emotsioone või ta on positiivse eluhoiakuga; kas inimene on avatud uuele või on ta konservatiivne; kas inimene on pigem sõbralik või kipub ennast teistele vastandama.

Kõige suurem takistus on ilmselt see, et ei ole ühte kurvameelsuse, optimismi, avatuse või korralikkuse geeni. Näiteks inimese kasvu, mis on vaid veidi suurema pärilikkuse mõju all, kontrollib vähemalt paarsada geeni. Poleks mingi ime, kui ühte iseloomuomadust mõjutab vähemalt tuhat geeni. Praegu tundub küll, et nii suurt korrektuuri pole võimalik teha. Seega, kui me usume vabasse tahtesse, siis on vana hea iseloomu kasvatamine geneetilisest „korrektuurst“ veidi lihtsam ja odavam. •

ERAKOGU

MART VIKMAA

BIOLOOG

- Bioloogiale on viimane poolsajand olnud küllaltki saavutusterohke, millest põhimõtteliselt uudsete arusaamade mõttes tuleks esile tuua eukarüootide genoomi ehituse (katkelised geenid) ja sellega seotud mRNA-splaiisingu protsessi, immuunsüsteemi toimimis-